

Türkiye Ekonomisinde İkiz Açıklar: Kuramsal Yaklaşımlar ve Ampirik Literatür Üzerine Değerlendirmeler

Ömer EMİRKADI¹

ÖZET

1980'li yıllardan itibaren Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede, bütçe açıklarının önemli boyutlara ulaşması ve cari işlemler dengesinde gerçekleşen yüksek açıkların bütçe açıklarını izlemesi sonucunda, her iki açık arasında bir ilişki olduğunu/olabileceğini ileri süren “ikiz açıklar hipotezi” ortaya konulmuştur. Gerek bütçe gerekse de cari işlemler açıkları arasında bir etkileşim olup olmadığının bilinmesi, etkileşim olması durumunda yönünün ve aynı zamanda etki düzeyinin tespiti, bununla birlikte söz konusu etkileşim üzerinde belirleyici olan diğer değişkenlerin ortaya konulması, ikiz açık sorununu gidermeye dönük uygulanacak iktisat politikaları açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada öncelikle, ikiz açıklar hipotezinin genel çerçevesi ele alınmış daha sonra ise söz konusu hipotezle ilgili teorik yaklaşımlar ve nihayetinde de ikiz açık olgusu üzerinde etkili olan faktörler detaylı olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra da Türkiye açısından hipotezin geçerliliğini araştıran ampirik literatür geniş bir bakış açısıyla irdelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde bütçe açığı-cari işlemler açığı ilişkisi Türkiye'ye özelinde ve ampirik yazın bağlamında tartışılmıştır.

Yapılan değerlendirmede Türkiye ekonomisi üzerine yapılan ampirik çalışmaların önemli bir kısmında ikiz açıklar hipotezini destekleyen sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cari Açık, Bütçe Açığı, Keynesyen Geleneksel Yaklaşım, Ricardocu Denklik Hipotezi

Twin Deficits in the Turkish Economy: Theoretical Approaches and an Empirical Literature Survey

ABSTRACT

Since the 1980s, budget deficit has reached substantial extent in notably USA and in almost every developing countries. Moreover high deficits that took place in current account balance followed fiscal deficits. As a consequence of these, twin deficit hypothesis that suggests there may be a relation between both deficit, was put forward. Knowing whether there is an interaction between budget and current account deficit and if there is detecting its direct and effect; moreover revealing the other factors that have an influence on this effect is crucial in terms economy policies, which is to be applied to solve the twin deficit problem.

In the study, firstly the general framework of the twin deficits hypothesis was dealt and then, theoretical approaches about the hypothesis and the factors that have effects on twin deficit notion were examined. Lastly, the empirical literature, researching the validity of the hypothesis in terms of Turkey, was studied widely.

In the consequence section of the study, the relation between budget deficit-current account deficit relationship is discussed in the context of Turkey and empirical literature. It is seen that the results of the empirical studies on the Turkish economy appear to be supporting the two deficit hypothesis.

Keywords: Current Account Deficit, Budget Deficit, Keynesian Traditional Approach Ricardian Approach,

¹ Öğr. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Araklı Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, emirkadi@ktu.edu.tr

1.Giriş

1980’li yılların başında Amerika Birleşik Devletleri’nde ciddi boyutlara ulaşan bütçe açığı beraberinde cari açık sorununu gündeme getirmiş ve bu gelişme iktisat literatüründe iki açık arasındaki ilişkiyi ifade eden ikiz açık tartışmasını başlatmıştır. Bu bağlamda bütçe açığının cari işlemler açığını olumsuz yönde etkilemesi, İkiz açık olarak adlandırılmaktadır (Erdinç, 2008: 210).

Bir ülke ekonomisinde gerek cari işlemler gerekse de bütçe dengeleri, pek çok iktisatçı tarafından makroekonomik dengenin ve aynı zamanda ulusal refahın kritik göstergeleri arasında değerlendirilmektedir. Bütçe açığı ile cari işlemler dengesi arasında süreç dâhilinde bir ilişkinin varlığı, uygulanacak olan iktisat politikaları açısından da oldukça büyük önem taşımaktadır. Örneğin, bütçe açıkları eğer cari açığa yol açıyorsa politika yapımcılar, ekonominin tümü üzerinde genel bir etki yapabilecek biçimde bütçe açıklarını azaltma konusu üzerine yoğunlaşabilirler. Ancak, bütçe açıklarından cari açığa doğru anlamlı ve güçlü bir ilişki bulunmamağaysa, bütçe açığını azaltıcı yöndeki politikalar dış dengeyi etkilemeyeceğinden, oluşan dış dengesizliklerin çeşitli yollarla giderilmesine ve yapısal bir takım politika önlemlerine odaklanılması gerekecektir.

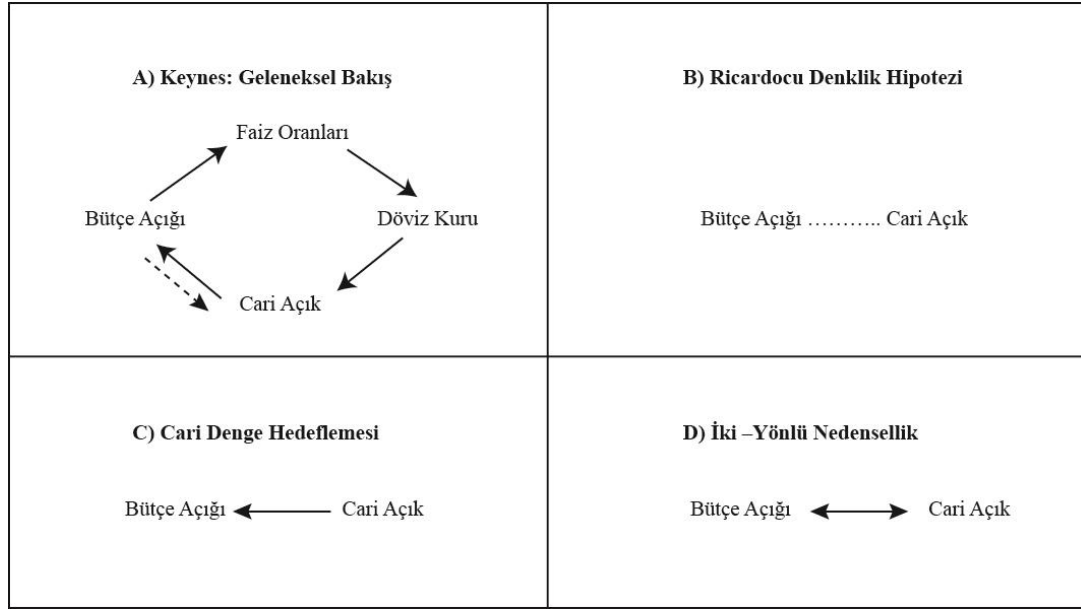
Bütçe açıklarının finansmanının çoğu zaman yabancı kaynaklar yoluyla sağlandığı göz önünde bulundurulduğunda, bütçe açıklarının cari açığa neden olabileceği söylenilebilir. Bütçe açıklarının cari açığa yol açması durumunda önlem amaçlı olarak politika yapımcılar ekonomi üzerinde olumsuz anlamda genel bir etki meydana getirecek olan bütçe açıklarını azaltma konusuna odaklanabilirler. Bir diğer ifadeyle, söz konusu açıklar arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olması halinde politika yapımcıların sıkılaştırıcı mali politikalar uygulayarak dış ekonomik dengeyi iyileştirmesi mümkün olabilir. Ancak bütçe açıklarından cari açığa doğru anlamlı ve güçlü bir ilişki mevcut değilse, bütçe açığını azaltıcı politikalar dış dengeyi etkilemeyeceği için, dış dengesizliklerin farklı kanallardan giderilmesine ve yapısal politika tedbirlerine odaklanılması gerekecektir.

Ülkemiz açısından soruna baktığımızda ise, Türkiye 24 Ocak 1980 kararlarıyla girdiği istikrar programları çerçevesinde kamu açıklarını minimum seviyeye indirmeyi hedeflemekteydi. Ancak Türkiye’de, 1980 yılından beri yüksek dış ticaret açıkları görülmüş ve buna paralel olarak büyüme ve kalkınma amacına yönelik alt yapı harcamalarındaki artışlar ve sık sık yapılan genel ve yerel seçimler nedeniyle yüksek miktarda bütçe açıkları yaşanmıştır. Çifte açık sorunu sebebiyle 1994 ve 2001’de iki büyük finansal kriz ortaya çıkmıştır (Çelik vd., 2008: 2; Aksu ve Başar, 2009: 2). Türkiye ekonomisinin kronik sorunu olan cari açık ve bütçe açığı alınan tedbirlere rağmen problem teşkil etmektedir. Bu nedenle Türkiye ekonomisinin bu iki sorunu İkiz açıklar hipotezi için iyi bir test olanağı sağlamaktadır (Kılavuz ve Dumrul, 2012: 240). Aynı zamanda bütçe açıklarının finansmanın büyük bir bölümünün dış finansmanla karşılandığı düşünülürse bütçe açıklarının cari açığa neden olabileceği ifade edilebilir.

Bu çalışmanın temel amacı; ikiz açıklar hipotezine yönelik kuramsal yaklaşımların detaylı bir biçimde incelenerek, konu hakkında Türkiye özelinde yapılan ampirik çalışmaların geniş bir perspektiften değerlendirilmesidir.

2. İkiz Açıklar Hipotezi ve Teorik Yaklaşımlar

Aşağıdaki şekilde ikiz açıklar kuramı üzerine ortaya konulmuş bütçe açığı ve cari açık arasında nedensel bir ilişkinin varlığına dair (olup olmadığı) farklı görüşler özet bir biçimde ortaya konulmuştur.

Şekil 1: Cari Denge ve Bütçe Açığı Arasındaki İlişki

Kaynak: Baharumshah ve Lau, 2005, p.29-30.

*Bütçe açıkları cari denge açığını dolaylı olarak etkiler. Bu etki dolaylı ve aynı zamanda doğrudan olabilir. Doğrudan etki, bütçe açıklarından cari açığa ve kesikli çizgi ile gösterilmiştir. Açık ekonomilerde ulusal gelir, tüketim (C), yatırım (I), hükümet harcamaları (G) ve ithalat-ihracat (X-M) dengesinin toplamından meydana gelir.

$$Y = C+I+G+(X-M) \quad (1)$$

Ulusal geliri aynı zamanda, tüketim (C), tasarruf(S) ve vergi ödemeleri (T) biçiminde de ifade edebiliriz.

$$C+S+T = C+I+G+(X-M) \quad (2)$$

Tüketimlerin (C) birbirini elemesiyle aşağıdaki denklemi elde edebiliriz;

$$(X-M) = (S-I)+(T-G) \quad (3)$$

Edindiğimiz bu denklem, dış ticaret dengesinin (X-M), özel tasarruf-yatırım dengesine (S-I) ve bütçe dengesine (T-G) bağlı olduğunu göstermektedir. Özel tasarruf-yatırım dengesinin sabit olduğu varsayımı altında bütçede meydana gelecek bir açık, dış ticaret açığına yol açacaktır ki bu da, ikiz açıklar ilişkisini gösteren temel mantıktır.

Bütçe açığı ile cari işlemler açığı arasındaki bağlantılar konusu 1980'lerde, Reagan'ın başkanlığı döneminde, ABD'nin önemli dış açık ve bütçe açığı vermesiyle birlikte dikkat

çekmeye başlamıştır. Bütçe ve dış açıktaki bu ortak hareketin bir sonucu olarak çoğu araştırmacı dış dengedeki kötüleşmenin önemli kısmını geniş bütçe açıklarının ortaya çıkmasına bağlamıştır (Algieri, 2013). 2001 ile 2005 arasında ABD'nin cari işlemler ve bütçe dengelerinin GSYH'nin sırasıyla %3 ve %4'ü oranında düşmesiyle, iki açık arasında yakın ilişki olabileceği şeklindeki görüş yeniden ilgi çekmiştir (Bartolini ve Lahiri, 2006; Frankel, 2006).

Kamu kesimi açıkları ile cari işlemler açıkları arasındaki ilişki, iktisat politikası ve açık ekonomi makro iktisadi alanındaki temel konulardan biridir. Bu iki açığın güçlü biçimde ve pozitif ilişkili (dolayısıyla "ikiz") olduğu sıklıkla savunulmaktadır. Bununla birlikte kamu kesimi ile cari açıklar arasındaki ilişki, özel sektörün tasarruf-yatırım açığına bağlı olarak karmaşık bir görünümündedir. Nitekim ulusal hesaplara ilişkin temel bir eşitliğe göre cari açık, kamu kesimi açığı (hükümet yatırımları ile tasarrufları farkı) ile özel sektör açığının (özel sektör yatırımları ile tasarrufları farkı) toplamıdır (Papadogonas ve Stournaras, 2006: 595-602).

Bütçe açığı ve cari açık arasında nedensel bir bağlantı olup olmadığını ifade eden ikiz açıklar hipotezine ilişkin olarak ortaya konulan iktisadi yaklaşımlardan dördü öne çıkmaktadır. Bunlar; Geleneksel Keynesyen Yaklaşım, onun karşı tezi durumundaki Ricardocu Denklik Yaklaşımı, Parasalcı (Monetarist) Yaklaşım ve Cari İşlemler Hedeflemesi Hipotezi'dir.

2.1. Geleneksel (Keynesyen) İkiz Açıklar Hipotezi

Keynesyen Yaklaşım (geleneksel) bütçe açıkları ve cari işlemler açıkları arasında pozitif bir ilişki olduğunu savunur. İkiz açıklar hipotezinde ilişkinin yönü bütçe açıklarından cari işlemler açıklarına doğrudur ve bütçe açıkları cari işlemler açıklarının açıkça sebebi olarak kabul edilmektedir (Alkswani, 2000: 4).

Geleneksel görüşe göre; genel yönetimin bütçe açıkları cari işlemler açığına neden olmaktadır. Kamu kesimi faaliyetleri, cari denge üzerinde doğrudan ve dolaylı etkiye sahiptir. Kamunun gerçekleştirdiği inşaat (altyapı) projeleri yatırım malı ithalatını gerektirerek dış dengeyi doğrudan etkileyebileceği gibi ayrıca toplam talepte artış meydana getirerek dolaylı etkide de bulunabilir. Eş anlı olarak, gerçekleştirilen kamu yatırımları toplam talebi etkilerken aynı zamanda bu durum psikolojik bir etkide de bulunabilir. Buna ek olarak bütçe açıklarının tahvil ihracı ile finanse edilmesi, refah etkisine bağlı olarak tüketim harcamalarının artmasına öncülük eder, bu ise faiz oranlarını yükseltir. *Ceteris paribus*, yüksek faiz oranları ulusal parayı değerli hale getirir ve rekabet gücü kaybına bağlı olarak cari işlemler dengesi kötüleşir (Aristovnik ve Djuric, 2010:1).

Keynesyen toplam harcama teorisine göre bütçe açığı ve cari açık birlikte hareket eder (iki açık arasında pozitif ilişki vardır) ve nedensellik, en azından uzun dönemde, bütçe açığından cari açığa doğru tek yönlüdür, geri besleme etkisi yoktur. Geleneksel Keynesyen gelir-harcama yaklaşımına dayanan temel aktarım mekanizmasına göre bütçe dengesindeki kötüleşme, yurt içi harcamaları ve böylece yurt içi geliri artırır, bu ise ithalatı uyararak ticaret dengesini kötüleştirir ve cari dengede bozulmaya neden olur. Kamu sektörü açığının dış açık üzerindeki etkisiyle ikiz açıklar ortaya çıkar (Daly ve Siddiki, 2009; Holmes, 2011; Asrafuzzaman vd., 2013; Bakarr, 2014). Bütçe dengesindeki kötüleşme, kamu harcamalarının artması ya da vergilerin düşürülmesi suretiyle mali bir genişlemeyi, cari dengedeki bozulma ise cari açığın artması ya da cari fazlanın azalmasını ifade etmektedir.

Bütçe açıkları ile cari işlemler açıkları arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu iddia eden Keynesyen yaklaşım, ikiz açıklar hipotezinin ardındaki mekanizmayı da, Keynesyen gelir harcama yaklaşımı ve Mundell-Fleming modeli'ne dayandırmaktadır (Diboğlu,1994, 3-4). Mundell-Fleming modeli, bütçe açıklarının dış açıkları artırıcı etkisi ikiz açık hipotezinin sadece bir yönüdür. Keynesyen Gelir-Harcama görüşüne göre, kamu harcamalarının artması

ya da vergi gelirlerinin azalması sonucu artan bütçe açıkları, üretim ve tüketime pozitif etkide bulunarak ulusal geliri artırır. Artan bu gelire paralel olarak yabancı malların talebi artar ve nihayetinde cari işlem açıkları yükselir (Akbostancı ve Tunç: 2001: 3).

İkiz açıklar hipotezi, bütçe açığında artış meydana getiren vergi reformları ve/veya harcama politikası değişimleri referans alınarak açıklanmaktadır. Doğal olarak, maliye politikası değişimleri bireylerin tüketimini ve firmaların yatırım davranışlarını etkileme eğilimindedir. Vergi indirimleri, harcanabilir gelir, tüketim fiyatları veya yatırımlar üzerindeki etkileri aracılığıyla yurt içi talebi uyarabilir. Bununla birlikte bireyler, gelecekteki daha yüksek vergileri öngörerek geçici vergi indirimlerine özel tasarrufları artırarak tepki verebilir. Ne var ki geleneksel ikiz açıklar hipotezine göre mali aktarım kanalı nasıl olursa olsun, özel sektörün mali şoklara tepkisi kamu tasarruf açığının dış denge üzerindeki etkisini tamamen dengelemez, bu nedenle kamu bütçesindeki bozulmaya paralel olarak cari denge de bozulur (Corsetti ve Müller, 2006).

2.2. Ricardocu Denklik Hipotezi

Bu hipoteze göre hane-halkları, hükümetin birikmiş olan borçları geri ödemek ve oluşan mali açıkları kapatmak amacıyla gelecekte vergileri yükseltebileceğini öngörebilirler (Holmes, 2011). Bu öngörü ile de vergiler ve bütçe açıkları arasındaki dönemler arası ikame (değişim) durumu; reel faiz oranlarını, yatırım miktarını ya da, cari işlemler dengesini etkilemeyecektir çünkü kamu tasarruflarındaki bir azalma, özel tasarruflarda meydana gelecek aynı miktardaki bir artış ile dengelenecek dolayısıyla da toplam tasarruflar bu gelişmeden etkilenmeyecektir (Baharumshah, 2006; Daly ve Siddiki, 2009; Aristovnik ve Djuric, 2010; Bakarr, 2014).

Hükümetlerin uyguladığı mali politikalar tasarrufların dönemler arası yeniden dağıtımını uyararak, ekonomik ajanların dönemler arası bütçe kısıtını, reel faiz oranını, yatırımları ve cari işlemleri bu durumdan etkilenmemiş olarak bırakacaktır. Böylelikle de var olan bütçe açıkları, faiz oranlarında ve nitekim döviz kurlarında herhangi bir değişime yol açmazken aynı zamanda cari işlemler dengesi üzerinde de herhangi bir etkisi söz konusu olmayacaktır. Bu bakış açısına göre, rasyonel bireyler ilgili yılda bir mali genişleme olduğunda yakın gelecekte vergilerin artacağını tahmin ederek, gelecekte artacak olan vergileri ödemek için bugün tasarruf edeceklerdir (Algieri, 2013:233-253).

Modern haliyle Barro (1974) tarafından ileri sürülen Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezi; bütçe ve cari işlemler açığı arasında herhangi bir ilişki olmadığını ileri sürmektedir. Diğer bir ifadeyle bu iki açık birbirinden bağımsızdır ve birbirini etkilememektedir. Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezi; veri bir bütçe açığının kapatılmasında vergilere veya iç borçlanmaya başvurma yurt içi tasarruflar üzerinde herhangi bir etki meydana getirmeyeceğini ileri sürmektedir (Bilgili ve Bilgili, 1998: 9). Bu yaklaşım ayrıca, yapılacak bir vergi artışının bütçe açığını azaltacağını fakat bütçe açıklarında yaşanan bu azalışın dış açıklar üzerinde anlamlı bir değişikliğe yol açmayacağını savunmaktadır (Marinheiro, 2008: 1042).

Tam tersine bu yaklaşımda hükümetler tarafından bir vergi indirimine gidildiğinde, oluşacak bütçe açığı cari işlemler bilançosunu gene etkilemeyecektir. Sabit kamu harcamaları ve borçlanmada herhangi bir kısıtlamaya gidilmediği varsayımı altında uygulanacak bir vergi indirimi ileride bir vergi artırımı ile giderileceğinden cari vergilerdeki azalma planlanan tasarruf düzeyinde bir etkiye sahip olmayacaktır. Çünkü bütçe açıkları ulusal tasarruf düzeyi ile ilişkisizdir ve özel tasarruflardaki artış bütçe açıklarını dengeleyerek etkisiz hale getirmektedir. Bu nedenle bütçe açıklarının ekonomi üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır (Uğur ve Karatay, 2009: 117).

Ricardocu denklik hipotezi, ekonomideki aktörlerin rasyonel olduğunu ve dolayısıyla geleceğe yönelik doğru öngöründe bulunabileceklerini varsayar. Bu nedenle devletin yapacağı

bir vergi indiriminin, gelecekte bir borçlanma ile geri döneceğini düşünen bireyler için tasarruflarında ya da tüketimlerinde bir artışa yol açmaz (Danışman, 2009: 23).

Diğer yandan iç borçlanma ekonomik birimlerin dönemler arası yatırım ve tasarruf kararlarını değiştirecek, bugünkü vergi düşüşü ya da borçlanmanın gelecekte daha yüksek vergilerle finanse edileceğini düşünen ekonomik birimler, artan servetlerini tüketim yerine tasarrufa yönlendireceklerdir. Gelecekteki vergi yükümlülüğünün bugünkü değeri ise ekonomik birimlerin servet artışını dengeleyecektir. Kamu borcundaki artışın özel tasarruflarla dengelenmesi ölçüsünde yabancı ve yurt içi yatırımlar etkilenmeyecektir (Gürkan Yay ve Taştan, 2007: 87-111).

2.3. Parasalcı (Monetarist) Yaklaşım

Bu görüş Keynesyen Yaklaşım benzeri bir bakış açısıyla, bütçe açıkları ile cari açıklar arasında pozitif yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu ve bu ilişkinin de bütçe açıklarından cari işlemler açıklarına doğru olduğunu varsaymaktadır. Farklı olarak ise, ödemeler bilançosundaki dengesizliğin, para piyasasında gerçekleşen bir dengesizlikten kaynaklandığını ve söz konusu bu dengesizliğin kendiliğinden ortadan kalabileceğini belirtmektedir.

Bütçe açığı ile cari açığın ardışık hareket etmemesi ve zaman zaman farklı yönlerde eğilim göstermesi nedeniyle ikiz açıklar hipotezine karşı çıkılabilmektedir. Frankel'e (2006: 653-663) göre "ikiz açıklar" terimi, bütçe açığı ile cari açığın her zaman birlikte hareket etmesi anlamına gelmemektedir. İkiz açıklar hipotezine göre bir ülke herhangi bir vergi indirimi ile mali açığını artırdığında, yurt içi yerleşikler harcamalarını artırmak için gelir esintisinin bir kısmını kullanırlar ve bu durum toplam ulusal (özel ve kamu) tasarrufun düşmesine neden olur. Tasarruf oranlarındaki azalma, yurt içi yatırımlar tasarruf açığını dengeleyecek ölçüde oluncaya kadar, ülkenin yurt dışından borçlanmasını ya da, yurt dışına verdiği borcun azaltılmasını gerektirir. Dolayısıyla artan mali açıklara paralel olarak artan cari işlemler açıkları eşlik eder (Bartolini ve Lahiri, 2006: 1-7). Buna göre eğer elde edilen vergiler ikiz açıklar hipotezini destekliyorsa, vergileri artırma yoluyla bütçe açıklarının azaltılması uygun bir politika olabilir. Bu gelişme sonucunda, harcanabilir gelirdeki azalmaya bağlı olarak, ithal malların tüketiminde görülen azalmanın aynı zamanda cari işlemler açığını da düşürmesi beklenmektedir (Kalou ve Paleologou, 2012:230-241).

2.4.Cari İşlemler Hedeflemesi Hipotezi

Bütçe-cari işlemler ilişkisini araştıran bazı çalışmalarda, iki açık arasında yakın bir ilişki olduğu ve bununla birlikte nedensellik ilişkisinin cari açıktan bütçe açığına doğru tek yönlü olduğu saptanmıştır. Bu ilişkiyi ters ikiz açıklar hipotezi (reverse twin deficits hypothesis) ya da, ters nedensellik (reverse causality) olarak da ifade etmek mümkündür. Bu sonuç, cari işlemler dengesinde yaşanacak bir kötüleşmenin ekonomik büyümede yavaşlamaya neden olması bir diğer ifadeyle iç ekonomik dengeyi negatif olarak etkilemesi ve sonuç olarak da bütçe açığında bir artış meydana getirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum özellikle, ekonomik kalkınmasını finanse etmek için yabancı sermaye girişine (doğrudan yabancı yatırıma) yüksek düzeyde bağımlı olan küçük-açık gelişmekte olan ekonomiler açısından geçerlidir. Başka bir anlatımla bir ülkenin bütçe dengesi yoğun sermaye girişleri ya da, borçların birikmesi ile negatif olarak etkilenir ve en nihayetinde ülke, bütçe açığı ile karşılaşır (Algieri, 2013; Bakarr, 2014). Küçük açık bir ekonomide faiz oranları dışsaldır ve böyle bir durumda uzun dönem nedenselliğin faizlerden cari işlemlere doğru olması beklenmektedir. Buna karşın büyük bir ekonomide ise, ödünç verilebilir fon piyasasındaki açığın etkilediği faiz oranı ve döviz kurlarına bağlı olarak cari işlemlerden bütçeye doğru ters nedensellik görülebilir (Kalou ve Paleologou, 2012:230-241).

3.Türkiye Ekonomisi ve İkiz Açıklar: Ampirik Literatür İncelemesi: Çalışmalar ve Sonuçları

İkiz açıklar hipotezinin Türkiye ekonomisi için test edilmesine dair yoğun bir ampirik literatür bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde, uluslararası literatüre paralel olarak, Türkiye ekonomisi bakımından da ikiz açıklar olgusu üzerinde kapsamlı bir uzlaşmanın ortaya çıkmadığı görülmektedir.

İkiz açıklar hipotezini inceleyen ampirik literatürde yer alan çalışmaların önemli bir kısmı, eş bütünleşme ilişkisi ve nedensellik testleri aracılığıyla söz konusu ilişkinin geçerliliğini araştırmaktadır.

ssTablo 1’de 2008 Küresel Krizinden günümüze kadar geçen süreçte Türkiye ekonomisinde ikiz açık hipotezi üzerine yapılmış ampirik çalışmalar değerlendirilmektedir.

Tablo 1: İkiz Açıklar Hipotezini Test Eden Ampirik Çalışmalar

KAYNAK	YÖNTEM ve VERİ	DEĞİŞKENLER*	ANALİZLERDEN ELDE EDİLEN SONUÇLAR
Acaravcı ve Öztürk (2008)	1987:1-2005:4 (Ç) -Sınır testi, - ARDL, -Granger nedensellik	-CA: Cari işlemler açığı -BA: Bütçe açığı	Ud: BA katsayısı=1.07 (Bütçe açığındaki artış cari açığa aynı miktarda artışa neden olur) BA→CIA
Erdinç (2008)	1950-2005 (Y) -Johansen eşbütünleşme, -Granger nedensellik	-TA: Reel dış ticaret açığı -BA: Reel bütçe açığı	Değişkenler eştümleşik, BA ve CIA zaman içerisinde beraber hareket etmekte, BA→TA fakat tam tersi geçerli değil İAH geçerli
Mucuk (2008)	1989:1-2004:4 (Ç) -EKK-Regresyon, - VAR, -VAR-Granger nedensellik	CA: Cari işlemler dengesi/GSMH -BA: Bütçe dengesi/GSMH	BA↔CIA EKK analizlerine göre de değişkenler arasında karşılıklı ilişki var.
Şengönül (2008)	1994:1-2006:3 (Ç) -Sınır testi, -ARDL, -ECM	-CA: Cari işlemler dengesi/GSYH -BA: Bütçe dengesi/GSYH -TA: Özel kesim tasarruf-yatırım dengesi/GSYH -Spread, -Kukla(2003:4)	CA, BA, TA, Spread eştümleşik Ud: CIA ile TA arasında ikiz açık ilişkisi var. BA'nın işareti beklentiye uygun değil ve istatistiki olarak anlamlı değil. Kd: ÜAH geçerli.
Ümit ve Yıldırım (2008)	1987:1-2005:4 (Ç) -VAR-Granger nedensellik	CA: Cari işlemler dengesi -BA: Bütçe dengesi (+ çeşitli başka	Bütçe açığı, faiz ve döviz kuru kanalıyla cari açığa yol açmaktadır..

		değişkenler)	
Aksu ve Başar (2009)	1994:09-2008:09 (A) -Sınır testi, -ARDL	-DA: İthalat/İhracat -BA: Bütçe giderleri/Bütçe gelirleri -Nominal Dolar Kuru, -Faiz, -Kukla (Kriz ve Dalgalı Kur)	Değişkenler eştümleşik Ud: BA, DA'yı artırmakta ancak katsayımın istatistiki anlamlılığı düşük. Kd: BA gecikmeli olarak DA'yı artırmakta ancak etki marjinal düzeyde, Döviz kurunun DTA üzerinde herhangi bir etkisi yok
Uğurlu ve Düzgün (2009)	1990:1-2007:3 (Ç) -Regresyon	-Reel özel tüketim, -Reel bütçe açığı, -Reel kamu harcamaları, -Reel kamu borcu, - Büyüme	Özel tüketim üzerinde bütçe açığı ve kamu borcu pozitif etkiye sahip. Ricardocu denklik hipotezi geçersiz Sonuçlar Keynesyen görüşü desteklemektedir.
Mucuk ve Karaçor (2010)	1980-2008 (Y) -Johansen eştümleşme, -VAR, -ECM, -Granger Nedensellik	-CD: Cari işlemler dengesi/GSMH -BD: Bütçe dengesi/GSMH	Değişkenler eştümleşik BD→CID
Uz (2010)	1987:1-2008:2 ARDL –Sınır Testi- (Ç)	-TD: Ticaret dengesi/GSYH -Sg: Kamu tasarrufu (Bütçe dengesi)/GSYH -Döviz kuru,-Özel tasarruf/GSYH	Değişkenler eştümleşik Ud: Cari işlemler ile kamu tasarrufları pozitif ilişkili ancak katsayı düşük (Sg=0.07): İAH geçerli Kd: Sg istatistiksel olarak anlamlı bulunmadı
Yapraklı (2010)	2001:3-2009:6 (A) -Sınır testi, -ARDL	DTA: Reel dış ticaret açığı -BA: Reel bütçe açığı -M1: Reel para arzı -DK: Reel efektif döviz kuru	Değişkenler eştümleşik Ud: BA katsayısı=1.25 (BA'daki artış DTA'yı artırır) KUd: DTA, BA'dan pozitif etkilenmekte
Altıntaş ve Taban (2011)	1974-2010 (Y) -Sınır testi, -ARDL, -Toda-Yamamoto nedensellik	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -Yatırım/GSYH	Değişkenler eştümleşik Ud: BA katsayısı=0.148 (İAH geçerli) Feldstein-Horioka bilmecesi geçerli BA↔CIA
Azgün (2011)	1989:1-2009:3 (Ç) - VAR	-NX: Mal-hizmet net ihracatı -RG: Reel kamu tüketim harc.	RG şoku NX'i %11.7, RC'yi %46; NX şoku ise RG'yi %2.2 oranında açıklamakta. Kamu harcamaları borç ile finanse edildiğinde tüketim harcamaları ve net ihracat (cari açık)

		-RC: Reel özel tüketim harc. -RB: Reel kamu borç stoku -Reel Faiz, -Döviz Kuru	artmaktadır İAH geçerli.
Bahtiyar ve Bakır (2011)	1980-2010 (Y) -Regresyon	-CA: Cari açık/GSMH -BA: İç açık/GSMH , -Büyüme	BA katsayısı=0.14 (Bağımlı değişken.: CIA) Bütçe açığı cari açığa neden olmakta (İAH)
Bolat, Belke ve Aras (2011)	1998:1-2010:4 (Ç) -Sınır testi, -ARDL	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -Reel döviz kuru -Faiz	Değişkenler eştümleşik Ud: BA ve CIA arasında ilişki yok Kd: BA katsayısı=0.18 (Bütçe açığındaki artış cari açığı artırır: İAH geçerli)
Canıdemir vd. (2011)	1989-2010 Ç) - Tamamen değiştirilmiş EKK (FMOLS)	CA: Cari açık -BD: Genel bütçe dengesi ve farklı değişkenler)	BD katsayısı: -0,039 (Bağımlı değş.: CIA); Bütçe açığındaki artış carli açığı artırmaktadır.
Çavdar (2011)	1994:1-2008:4 (Ç) -Johansen Eştümleşme, -Granger nedensellik	CA: Cari açık/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH	Değişkenler eştümleşik CA→BA
Duman ve Belke (2011)	1998:1-2011:2 (Ç) -Granger nedensellik, -VAR	-CA: Cari işlemler açığı -BA: Bütçe açığı	BA↔CIA
Gürsoy ve Ceylan (2011)	1989:1-2008:4 (Ç) -Johansen eştümleşme, -ECM	CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH	BA↔CIA
Kıran (2011)	1975-2009 (Y) -Parçalı (fractional) eşbütünleşme	-TA: İthalat/İhracat -BA: Bütçe harcamaları/Bütçe gelirleri	TA bağımlı değişken seçildiğinde %10 istatistikî anlam düzeyinde TA ve BA arasında parçalı eşbütünleşme tespit edilmekte: İAH zayıf niteliktedir
Tunçsiper ve Sürekçi (2011)	1987:1-2007:3 (Ç) -VAR, -VAR-Granger nedensellik	-CİD: Cari işlemler dengesi/GSYH -KKBG: Faiz dışı KKBG/GSYH -İB: İç	KKBG (Kamu Kesimi Borçlanma Gereği) ve İB'den CID'ye doğru (ya da tersi) bir nedensellik belirlenmemiştir (İAH geçerli değil).Elde edilen sonuçlar Keynesyen İkiz Açıklar hipotezini

		borçlanma/GSYH -Reel döviz kuru, - GSYH Büyüme	desteklemiyor.
Azgün (2012)	1980-2009 (Y) -Johansen Eştleşme, -VAR-Granger nedensellik, -Regresyon analizi	CA: Cari işlem giderleri/Cari işlem gelirleri -BA: Kamu giderleri/Kamu gelirleri	Değişkenler eştleşik değil BA→CIA BA katsayısı=0.28 (Bağımlı değş.: CIA)
Bayrak ve Esen (2012)	1975-2010:1 (Y) -Johansen Eştleşme, -ECM	-CIA: Reel cari işlemler dengesi -BA: Reel bütçe dengesi	Değişkenler eştleşik KUD: BA ve CIA arasında ilişki bulunmakta BA katsayısı=3.32 (Bütçe açığındaki artış cari açığı artırır: Aralarında kısa ve uzun dönemli bir ilişki var, sonuçlar Geleneksel Keynesyen Yaklaşımı destekler. İAH geçerli)
Durkaya (2012)	1980-2010 (Y) -Engle-Granger Eştleşme -ECM	-KH: Reel kamu harcamaları -ÖT: Reel özel tüketim harcamaları	Değişkenler eştleşik KH'daki %1 artış ÖT'yi %0.52 artırmakta KH↔ÖT
Esen vd. (2012)	1975-2009 (Y) -Sınır testi, -ARDL	-SY: Tasarruf/GSYH -IY: Yatırım/GSYH	Değişkenler eştleşik Ud: SY katsayısı=0.38 (Bağımlı değş.: IY) Feldstein-Horioka bilmecesi geçerli
Karaçor vd. (2012)	1980-2010 (Y) -VAR, -Granger nedensellik	CA: Cari işlemler dengesi/GSYH -KKBG: Kamu kesimi borçlanma gereği/GSYH -YT: Yurt içi tasarruflar/GSYH -SY: Sabit Sermaye yatırımı/GSYH	Değişkenler eştleşik değil CIA'daki şok (artış) en çok KKBG üzerinde etkilidir CIA ve KKBG, birbirlerini açıklamada etkili Kd: KKBGÖCA (nedensellik yok)
Kılavuz ve Dumrul (2012)	2006:01-2010:12 (A) -Sınır testi, - VAR, -Granger nedensellik	CIA: Reel Cari işlemler açığı -BA: Reel Bütçe açığı	Değişkenler eştleşik değil Kd: BA↔CIA

Akinci ve Yılmaz (2013)	1975-2010 (Y) -Sınır testi, -ARDL	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -TA: Tasarruf-yatırım açığı/GSYH	Değişkenler eştümleşik Ud: BA katsayısı=0.11; TA katsayısı=1.15 KUd: TA ve BA, CIA üzerinde pozitif etkili. ÜAH geçerli
Bakkalcı ve Arın (2013)	2006:01-2012:04 (A) -VAR-Granger nedensellik	-DTA: Dış ticaret açığı -BA: Reel bütçe açığı -Reel kur, -Reel para arzı	DTA→BA
Çavdar ve Karaman (2013)	1998:1-2009:3 (Ç) -Granger nedensellik	-CA: Cari açık/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -DH:Devlet nihai tüketim harcamaları (+ çeşitli başka değişkenler)	CA→BA DH→CIA
Fotourehchi, Şahinöz ve Panahi (2013)	1980-2011 (Y) -SUR (Görünüşte ilişkisiz regresyon)	-CD: Cari işlemler dengesi -BD: Bütçe dengesi (+ çeşitli başka değişkenler)	Sonuçlara göre; bütçe dengesindeki bir artış cari işlemler açığını %0.14 azaltmaktadır (İAH geçerli)
Halıcıoğlu ve Eren (2013)	1987-2004 (Y) -Sınır testi, -ARDL, -Granger nedensellik, -Varyans ayrıştırma	-CA: (İhracat-İthalat)/GSYH -BA: (Vergi gelirleri-Kamu harcamaları)/GSYH -TY: Toplam yatırım/GSYH	Değişkenler eştümleşik Ud: BA katsayısı=0.255 (Bütçe açığındaki artış cari açığı artırır: İAH geçerli) Feldstein-Horioka bilmecesi geçerli Kd: BAØCIA
Kayhan, Bayat ve Yüzbaşı (2013)	1987:1-2011:3 (Ç) -Bootstrap tabanlı Toda-Yamamoto Granger nedensellik testi, -Frekans alanı nedensellik testi	-TA: Ticaret açığı -KH: Kamu harcamaları	TA↔KH KH'dan TA'ya nedensellik kısa ve orta dönemde geçerli, uzun dönemde geçersiz TA'dan KH'ye nedensellik kısa ve uzun dönemde geçerli
Tunç Deveci ve Değirmen (2013)	2000-2010 (Ç) -Johansen eştümleşme, -Granger nedensellik	-CD: Cari işlemler dengesi -BD: Bütçe dengesi -Net uluslararası rezervler, -Döviz kuru, -Faiz oranı	BD→CIID Bütçe açığı ve cari açığın kriz öncü göstergesi olabileceği yönünde bir sonuca ulaşılamamıştır

Türkay (2013)	1980-2012 (Y) -Dinamik Sıradan EKK, -Engle-Granger eştümleşme, -ECM	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -TA: Özel kesim tasarruf-yatırım açığı	Değişkenler eştümleşik CIA, BA ve TA ile aynı yönlü ve pozitif ilişkili (BA ve TA'daki artışlar CIA'yı artırır) ÜAH geçerli
Uçal ve Bölükbaş (2013)	1996:1-2011:4 (Ç) -Johansen eştümleşme, -ECM	-BA: Bütçe açığı -CA: Cari işlemler açığı	İki açık ilişkili ancak ilişki CIA'dan BA'ya doğru ve negatif yönlü (CID katsayısı= -0.12; Cari açıkta artış Bütçe açığını azaltır): İkiz ayrışma durumu
Varol İyidoğan (2013)	1987:1-2005:4 (Ç) -Toda-Yamamoto nedensellik	-CD: Cari işlemler dengesi/GSYH -BD: Bütçe dengesi/GSYH	CID→BD
İyidoğan ve Erkam (2013)	1987:1-2005:4 (Ç) -Granger nedensellik	-CD: Cari işlemler dengesi/GSYH -BD: Bütçe dengesi/GSYH	CID→BD
Üzümcü ve Kanca (2013)	1980-2012 (Y) EKK, Eşbütünleşme, Granger nedensellik	BA/GSYH ve CIA/GSYH	Ud: eşbütünleşme var ancak, BA ile CIA arasında nedensellik bulunmamakta
Yaraşır Tülümce (2013)	1984-2010 (Y) -Johansen eştümleşme, -VAR	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -TA: Tasarruf-yatırım açığı/GSYH	Değişkenler eştümleşik değil CIA; TA ile ilişkili, BA ile ilişkili değil ÜAH geçerli değil
Akbaş, Lebe ve Zeren (2014)	1960-2012 (Y) -Asimetrik nedensellik testi (Bootstrap tabanlı Toda-Yamamoto nedensellik testi)	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -TA: Tasarruf-yatırım açığı/GSYH	Negatif BA şoku→Negatif CA şoku (%1 negatif BA şoku, CIA'yı %0.89 azaltır) Negatif TA şoku→Negatif CIA şoku ÜAH geçerli
Altunöz (2014)	2000:1-2012:3 (Ç) -Sınır testi, -ARDL	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -Reel döviz kuru -Faiz	Değişkenler eştümleşik Ud: BA ve CIA arasında ilişki yok Kd: BA katsayısı=0.21 (BA'daki artış CIA'nı artırmaktadır: İAH geçerli)
Erdoğan ve Yıldırım (2014)	2001:2-2012:2 -Sınır testi, -ARDL	-CD: Cari işlemler dengesi/GSYH -BD: Bütçe dengesi/GSYH	Değişkenler eştümleşik Ud: BD katsayısı= -0.246 (Bağımlı değişken: CID) KUD: Bütçe açığı

		-Reel döviz kuru, - Faiz	cari dengeyi negatif ve istatistiksel olarak anlamlı yönde etkilemektedir.
Gacaner ve Saygılı (2014)	1998:1-2013:1 (Ç) -Johansen eştümleşme, -ECM, -ECM-Granger nedensellik	-CA: Cari işlemler dengesi/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH, -Büyüme, -Reel faiz, - Reel kur, -Para arzı/GSYH, - Dış ticaret haddi	Değişkenler eştümleşik BA↔CIA
Şen vd.i (2014)	1980-2010 (Y) -Dolado-Lutkepohl Granger nedensellik, -VAR	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH -TA: Tasarruf-yatırım açığı/GSYH	BAØCIA (nedensellik yok); CIA↔TA; BA↔TA ÜAH geçerli
Çatık, Gök ve Akseki (2015)	1994:1-2012:3 (Ç) -Eşik VAR (TVAR), -TVAR-Granger nedensellik, -VAR-Granger nedensellik	-CA: Mal ve hizmetler Toplam ihracat/Toplam ithalat oranı -BA: Kamu geliri/Kamu harcaması (ve farklı değişkenler)	Ekonomi potansiyel düzeyinin üstünde iken, BA→CIA ekonomi potansiyel düzeyinin altında bulunduğu bütçe ve cari işlemler açıkları ayrı yönde hareket etmektedir. (İkiz ayrışma durumunun varlığı).Feldstein zinciri geçerli değildir.
Karanfil ve Kılıç (2015)	1980-2013 (Y) -Johansen eştümleşme, -ECM, -Granger nedensellik	-CA: Cari işlemler dengesi/GSYH -BA: Bütçe dengesi/GSYH -TA: Tasarruf- yatırım dengesi/GSYH	Değişkenler eştümleşik CIA→BA; CIA→TA; BA↔TA Yazarlar, ÜAH geçerli sonucuna varmıştır
Yaşar ve Erdoğan (2015)	2003-2013 (Ç) Granger Nedensellik Testi,	Bütçe Dengesi / GSYH Cari İşlemler Dengesi/GSYGH	BAØCIA (nedensellik yok, İAH geçerli değil
Kaygısız vd.(2016)	2001 – 2014 (Ç) Toda Yamamoto nedensellik testi, (LM) ve AC testleri	CA: Cari işlemler dengesi/GSYH -BA: Bütçe dengesi/GSYH, REDK, Yurt İçi Borçlanma Faizi	CIA→BA, CA↔ IR, RDK→BA nedensellik ilişkisi. İAH geçerli değil
Sevinç (2016)	2006:1- 2015:1, (Ç), Granger nedensellik. ADF ve PP testleri	-CA: Cari işlemler açığı/GSYH -BA: Bütçe açığı/GSYH	İAH geçerli, BA↔CIA ve anlamlı bir ilişki

(*) Yukarıdaki tabloda değerlendirilen çalışmalarda kullanılan değişkenlere ilişkin kısaltmalar, daha kolay anlaşılması amacıyla orijinal metinlerdeki kısaltmalardan farklı kullanılmıştır.

Simgeler ve Kullanılan Kısaltmaları:

→: Belirtilen yönde nedensellik ilişkisi; ↔: İki yönlü (karşılıklı) nedensellik; Ø: Değişkenler arasında karşılıklı nedensellik yok.

İAH: İkiz Açıklar Hipotezi, **ÜAH:** Üçüz Açıklar Hipotezi; **CIA:** Cari işlemler açığı, **BD:** Bütçe dengesi **BA:** Bütçe açığı **Kd:** Kısa Dönem, **Ud:** Uzun Dönem, **KUd:** Kısa ve Uzun Dönem; **Y:** Yıllık, **A:** Aylık, **Ç:** Çeyrek dönemlik;

ARDL: Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model, **ECM:** Hata Düzeltme Modeli, **VAR:** Vektör Otoregresyon Modeli, **ADF:**Augmented Dickey Fuller, **PP:** Phillip Peron, **(LM):** Lagrange Çarpanı, **(AC):** Oto Korelasyon

Buraya kadar olan kısımda, çalışmamızın konusunu oluşturan ve ekonomi yazınında ikiz açıklar olarak adlandırılan, bütçe açığı ve cari açık arasındaki nedensellik ilişkisini ele alan ve Türkiye ekonomisi üzerine yapılmış yaklaşık 50 civarında akademik çalışma incelenmiştir.

Bu çalışmalardan 29 tanesinde geleneksel ikiz açıklar hipotezini destekleyen sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. 20 çalışmada ise, ikiz açıklar hipotezinin geçerli olmadığı, bütçe açığı ile cari işlemler açığı arasında nedensellik bulunmadığı bir diğer ifade ile Ricardocu denklik hipotezinin geçerli olduğu şeklinde sonuçlar elde edilmiştir.

İncelenen çalışmalardan 10 tanesinde, geri besleme yaklaşımı doğrultusunda değişkenler arasında iki yönlü nedensellik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. 11 çalışmada ise, cari işlemler hedeflemesi yaklaşımı doğrultusunda değişkenler arasında ters nedensellik ilişkisi olduğu ve nedenselliğin yönünün cari işlemlerden (dış ticaretten) bütçeye doğru olduğu belirlenmiştir. Bütçe-cari işlemler ilişkisi üzerine yapılan çalışmalardan 3 tanesinde Türkiye'nin de arasında bulunduğu Feldstein-Horioka bilmecesinin geçerli olduğunu gösteren, 2 çalışmada ise ikiz ayırma durumunu destekleyen bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. İncelenen literatür çerçevesinde, üçüz açıklar hipotezini araştıran çalışmalardan 7 tanesinde hipotezin geçerli olduğu, 1 çalışmada ise nedensellik ilişkisinin bulunmadığı görülmüştür.

4.Sonuç

Uzun yıllardır yüksek ve kronik bir seyir izleyen ve cari işlemler dengesi açıklarından kaynaklanan, aynı zamanda pek çok ülke ekonomisi açısından da yüksek bir kırılganlık göstergesi durumundaki ikiz açıklar olgusu, literatürde önemli bir iktisadi kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki açık arasındaki ilişki, açık ekonomi makro iktisadı bakımından da temel bir konudur. Bu ilişkinin yönünün ve kapsamının belirlenmesi, Türkiye ve ülkemiz gibi sürekli ve yüksek miktarda cari açık sorunu yaşayan benzeri ülkelerin, söz konusu açıkları giderme hususunda izlenmesi gereken politikalara da ışık tutmaktadır. Dolayısıyla konunun sahip olduğu önem, araştırmacıları bütçe ve cari işlemler dengesi ilişkisini gerek teorik, gerekse de ampirik açıdan araştırma yapmaya yöneltmektedir.

Literatürde ikiz açıklar hipotezi ile ilgili yapılan çalışmalarda bir görüş birliği söz konusu değildir. Geleneksel Keynesyen Yaklaşımı destekleyen çalışmaların yanı sıra Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezini destekleyen çalışmalar da bulunduğu gibi kısmen Keynesyen görüşe yakın duran Parasalcı görüş de mevcuttur. Araştırmalarda, çalışma yapılan ülkelere, incelenen dönemin farklılığına, kullanılan modele ve modelde kullanılan değişkenlere bağlı olarak elde edilen sonuçlar da farklılıklar göstermektedir.

İkiz açıklar hipotezini Türkiye açısından ele alan ampirik çalışmaların, birbirinden örneklem dönemi ve frekansı, kullanılan değişkenler, yöntem ve kısıtlar bakımından farklılıklar göstermesi nedeniyle dünyadaki benzer araştırmalarda olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de

ikiz açıklar olgusunun geçerliliği açısından geniş çaplı bir uzlaşmanın bulunmadığı görülmektedir.

Bu çalışma ile; ikiz açıklar hipotezine yönelik teorik yaklaşımlar kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiş ve ayrıca Türkiye ekonomisi üzerine yapılmış ampirik çalışmalardan elde edilen sonuçların geniş bir özeti sunulmuştur. Konuya ilişkin gerek teorik, gerekse ampirik literatür oldukça geniş bir hacme ulaşmış bulunmaktadır.

Bu çalışmada değerlendirilen çalışmaların 29 tanesinde geleneksel ikiz açıklar hipotezinin Türkiye ekonomisi açısından geçerli olduğu, 10 çalışmada değişkenler arasında geri besleme (iki yönlü nedensellik) olduğu, 8 çalışmada üçüz açıklar hipotezinin geçerli olduğu ve 2 tanesinde de ikiz ayrışma durumunun geçerli olduğu doğrultusunda sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar da Türkiye ekonomisi açısından bütçe açıkları ile cari işlemler dengesi açıkları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğuna dair önemli bir kanıt niteliğindedir. Aynı zamanda söz konusu literatür; cari açıkların azaltılmasında, öncelikle bütçe açıklarının azaltılmasının öneminin konuyla ilgili çevreler açısından ne denli güçlü bir veri setine sahip olduğunun da göstergesidir.

Başta bütçe açıkları olmak üzere, belli başlı diğer makro ekonomik değişkenlerin, cari işlemler dengesi üzerine olan etkileri ve her ikisi arasındaki ilişkiye yönelik olarak yapılan ampirik çalışmalar sonucunda elde edilecek verilerin, büyük ölçüde dinamik bir yapı arz eden cari işlemlerin anlaşılmasına ve bu açıklarının azaltılması amacına yönelik uygulanacak ekonomi politikalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ABELL, J. D. (1990). Twin Deficits During the 1980s: An Empirical Investigation, *Journal of Macroeconomics*, 12 (1): 81-96.
- ACARAVCI, A. & ÖZTÜRK, İ. (2008). Twin Deficits Phenomenon: Empirical Evidence from the ARDL Bound Test Approach for Turkey, *Bulletin of Statistics & Economics*, 2 (A08): 57-64.
- AKBAŞ, Y. E., LEBE, F. & ZEREN, F. (2014). Testing the Validity of the Triplet Deficit Hypothesis for Turkey: Asymmetric Causality Analysis, *Journal of Business and Economics*, 7 (14): 137-154.
- AKBOSTANCI, E. & TUNÇ, G. (2001). Turkish Twin Deficits: An Error Correction Model of Trade Balance. *Middle East Technical University Economic Research Center*, Working Paper, www.econ.metu.edu.tr/erc/2001series/0106.pdf, 12.70.2017.
- AKINCI, M. & YILMAZ, Ö. (2013). Türkiye Ekonomisinde Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Sınır Testi Yaklaşımı, *İMKB Dergisi*, 13 (50): 1-27.
- AKSU, H. & BAŞAR, S. (2009). Türkiye İçin İkiz Açıklar Hipotezinin Tahmini: Bir Sınır Testi Yaklaşımı, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 64, Sayı: 4, s. 1-14.
- ALGİERİ, B. (2013). An Empirical Analysis of the Nexus Between External Balance and Government Budget Balance: The Case of the GIIPS Countries, *Economic Systems*, 37: 233-253.
- ALKSWANİ, A.M. (2000). The Twin Deficits Phenomenon in Petroleum Economy: Evidence from Saudi Arabia, *Economic Research Forum* http://www.erf.org.eg/CMS/uploads/pdf/1185358196_finance1.pdf (22.05.2017)
- ALTINTAŞ, H. & TABAN, S. (2011). Twin Deficit Problem and Feldstein-Horioka Hypothesis in Turkey: ARDL Bound Testing Approach and Investigation of Causality, *International Research Journal of Finance and Economics*, 74: 30-45.
- ALTUNÖZ, U. (2014). İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliğinin Sınır Yöntemiyle Sınanması: Türkiye Örneği, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (17): 425-446.
- ARİSTOVNIK, A. & DJURIC, S. (2010). Twin Deficits and the Feldstein-Horioka Puzzle: A Comparison of the EU Member States and Candidate Countries, MPRA Paper, No: 24149. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/24149/>, 23.05.2017.
- ASRAFUZZAMAN, A., ROY, A. & GUPTA, S. D. (2013). An Empirical Investigation of Budget and Trade Deficits: The Case of Bangladesh, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3 (3): 570-579.
- AZGÜN, S. (2011). Determinants of Foreign Trade Deficits in the Turkish Economy, *The International Journal of Applied Economics and Finance*, 5 (2): 149-156.
- AZGÜN, S. (2012). Twin Deficit Hypothesis: Evidence from the Turkish Economy, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13 (2): 189-196.
- BAHARUMSHAH, A. Z., & LAU, E. (2005). Budget and Current Account Deficits in SEACEN Countries: Evidence Based on the Panel Approach. <http://econwpa.wustl.edu:80/eps/if/papers/0504/0504002.pdf> 05.06.2017
- BAHTİYAR, G. & BAKIR, H. (2011). Türkiye’de İkiz Açık Hipotezi, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3 (2): 79-88.
- BAKARR, T. A. (2014). Fiscal Deficits and Current Account Imbalances: Evidence from Sierra Leone, *International Journal of Business and Social Science*, 5 (8/1): 256-269.
- BAKKALCI, A. C. & ARGİN, N. (2013). Türk Dış Ticareti ve Ekonomi politikaları Arasındaki Nedensellik İlişkileri, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11 (21): 49-73.
- BARRO, Robert J (1989). The Ricardian Approach to Budget Deficits. *Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 37-54.
- BARTOLİNİ, L. & LAHIRI, A. (2006). “Twin Deficits, Twenty Years Later” Current Issues in Economics and Finance - Federal Reserve Bank of New York, 12 (7): 1-7.

- BAYRAK, M. & ESEN, Ö. (2012). Bütçe Açıklarının Cari İşlemler Dengesi Üzerine Etkileri: İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, *Ekonomik Yaklaşım*, 23 (82): 23-49.
- BİLGİLİ, E. & BİLGİLİ, F. (1998). Bütçe Açıklarının Cari İşlem Dengesi Üzerindeki Etkileri: Teori ve Uygulama, *İşletme Finans Dergisi*, sayı: 146
- BOLAT, S., BELKE, M. & ARAS, O. (2011). Türkiye’de İkiz Açık Hipotezi’nin Geçerliliği: Sınır Testi Yaklaşımı, *Maliye Dergisi*, 161: 347-364.
- CANIDEMİR, S., USLU, R. EKİCİ, D. & YARAT, M. (2011). Türkiye’de Cari Açığın Yapısal ve Dönemsel Belirleyicileri, *Ekonomik Yaklaşım Kongreler Dizisi VII*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- CORSETTI, G. & MULLER, G. J. (2006). Twin Deficits: Squaring Theory, Evidence and Common Sense, *Economic Policy*, 21 (48): 597-638.
- ÇAVDAR, Ş. Ç. (2011). Türkiye İçin İkiz Açık Hipotezinin Testi, *e-Journal of New World Sciences Academy - Social Sciences*, 6 (4): 422-431.
- ÇAVDAR, Ş. Ç. & KARAMAN, F. (2013). Cari Açık ve Bütçe Açığını Etkileyen Faktörlerin Nedensellik İlişkilerinin Diyagram Yoluyla Gösterimi: Türkiye Örneği, *S.D.Ü. İİBF Dergisi*, 18 (1): 405-416.
- ÇELİK, S. DENİZ, P. & EKEN, S. (2008). Eş Bütünleşme Analiziyle Altı Gelişmekte Olan Ülke İçin İkiz Açıklar Hipotezi, 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat 2008, İzmir, s.2.
- DALY, V. & SIDDIKI, J. U. (2009). The Twin Deficits in OECD Countries: Cointegration Analysis with Regime Shifts, *Applied Economics Letters*, 16 (11): 1155-1164.
- DANIŞMAN, Y. (2009), *İkiz Açıklar ve Doğru Makroekonomi Politikası Seçimi*, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 1-55
- DİBOĞLU, Selahattin (1994). Accounting For U.S.Current Account Deficits: An Emprical Investigation, *Applied Economics*,(Vol.29,November1994),1-15.
- DUMAN, K. & BELKE, M. (2011). Türkiye’de Bütçe Açığı ile Cari Açık Arasındaki İlişkinin VAR Analizi ile İncelenmesi (1998-2011), *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 48 (562): 53-68.
- DURKAYA, M. (2012). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Özel Tüketim İlişkisi, *Maliye Dergisi*, 163: 118-129.
- ERDİNÇ, Z. (2008), İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye’de 1950-2005 Yılları Arasında Eşbütünleşme Analizi ve Granger Nedensellik Testi İle İncelenmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8 Sayı: 1, s. 209-222.
- ERDOĞAN, S. & YILDIRIM, D. Ç. (2014). The Relationship Between the Budget Deficit and Current Account Deficit in Turkey, *Emerging Markets Journal*, 3 (3): 81-86.
- ESEN, E., YILDIRIM, S. ve KOSTAKOĞLU, S. F. (2012). “Feldstein-Horioka Hipotezinin Türkiye Ekonomisi İçin Sınanması: ARDL Modeli Uygulaması, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7 (1): 251-267.
- FRANKEL, J. (2006). Could the Twin Deficits Jeopardize US Hegemony?, *Journal of Policy Modelling*, 28: 653-663.
- FOTOUREHCHI, Z., ŞAHİNÖZ, A. & PANAHI, D. (2013). Comparison of Effective Factors on Current Account: A Case Study on Iran and Turkey, *Middle-East Journal of Scientific Research*, 13 (Special Issue of Economics): 50-55.
- GACANER Atış, A. & SAYGILI, F. (2014). Türkiye’de Cari Açığın Belirleyicilerinin Ampirik Analizi, *Sosyoekonomi*, 21: 87-104.
- GÖK, B. A. N. CATİK & U. AKSEKİ. A. (2015). Nonlinear investigation of the Twin Deficits Hypothesis over the Business Cycle: Evidence from Turkey, *Journal of Economic Systems* 39(1): 181–196.

- GÜRSOY, B. ve CEYLAN, C. (2011). The Twin Deficits Phenomenon: Evidence from Turkey, *China-USA Business Review*, 10 (8): 636-642.
- HALICIOĞLU, F. & EREN, K. (2013). Testing Twin Deficits and Saving-Investment Nexus in Turkey, 15th Annual ETSG Conference, 12-14 September, Birmingham, UK., MPRA Paper, No: 50098.
- HOLMES, M. J. (2011). Threshold Cointegration and the Short-Run Dynamics of Twin Deficit Behaviour, *Research in Economics*, 65: 271-277.
- İYİDOĞAN, V. P. (2013). The Twin Deficits Phenomenon in Turkey: An Empirical Investigation, *Journal of Business, Economics & Finance*, 2 (3): 36-42.
- İYİDOĞAN, V. P. & Erkam, S. (2013). İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye İçin Ampirik Bir İnceleme (1987-2005), *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 39-48.
- KALOU, S. ve PALEOLOGOU, S. M. (2012). The Twin Deficits Hypothesis: Revisiting an EMU Country, *Journal of Policy Modelling*, 34: 230-241.
- KARAÇOR, Z., ALPTEKİN, V., AKAR, T. & AKAR, G. (2012). İstikrar Mı, İstikrarsızlık Mı? Türkiye’de Üçüz Açık Analizi, *Türkiye Ekonomi Kurumu 3. Uluslararası Ekonomi Konferansı*, 1-3 Kasım 2012, İzmir.
- KARANFİL, M. ve KILIÇ, C. (2015). Türkiye Ekonomisinde Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Zaman Serisi Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11 (24): 1-20.
- KAYGISIZ, A, D, KAYA, D, G. & KÖSEKAHYAOĞLU, L. (2016). Test of ‘Twin Deficit Hypothesis’ for Turkey: An Analysis for 2001-2014 Period, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ekim 2016; 9(4).s. 211 – 228
- KAYHAN, S., BAYAT, T. & YÜZBAŞI, B. (2013). Government Expenditures and Trade Deficits in Turkey: Time Domain and Frequency Domain Analyses, *Economic Modelling*, 35: 153-158.
- KILAVUZ, E. & DUMRUL, Y. (2012). İkiz Açıklar Hipotezinin Geçerliliği Teori ve Uygulama, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:26, Sayı:3-4, s. 239- 258.
- KIRAN, B. (2011). On the Twin Deficits Hypothesis: Evidence from Turkey, *Applied Econometrics and International Development*, 11 (1): 59-66.
- KOÇBULUT, Ö. & ALTIUNTAŞ, H. (2016). İkiz Açıklar ve Feldstein – Horika Hipotezi OECD Ülkeleri Üzerine Yatay Kesit Bağımlılığı Altında Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Analizi, *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Sayı: 48, Temmuz-Aralık 2016 ss. 145-174
- MARINHEIRO, C. F. (2008). Ricardian Equivalence, Twin Deficits, and The Feldstein-Horioka Puzzle in Egypt, *Journal of Policy Modeling*, 30, pp. 1041-1056.
- MUCUK, M. (2008). “Bütçe ve Cari İşlemler Dengesi Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği (1989-2004)”, *S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9 (19): 201-218.
- MUCUK, M. & KARAÇOR, Z. (2010). İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi, T. Subaşat ve H. Yetkiner (Ed.), *Küresel Kriz Çerçevesinde Türkiye’nin Cari Açık Sorunsalı* (s. 96-121), Efil Yay., Ankara.
- PAPADOGONAS, T. & STORNARAS, Y. (2006). Twin Deficits and Financial Integration in EU Member-States, *Journal of Policy Modelling*, 28: 595-602.
- SEVİNÇ, E. (2016). Türkiye’de Cari Açık ve Bütçe Açığı Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 96, 2016, Mart, s: 79-101
- ŞEN, A., ŞENTÜRK, M., SANCAR, C. & AKBAŞ, Y. E. (2014). Empirical Findings on Triplet Deficits Hypothesis: The Case of Turkey, *Journal of Economic Cooperation and Development*, 35 (1): 81-102.
- ŞENGÖNÜL, A. (2008). Different Twin Deficits in Different Time Intervals: Evidence from Turkey, *Asian-African Journal of Economics and Econometrics*, 8 (2): 139-152.

- TÜRKAY, H. (2013). Türkiye’de Cari Açık, Bütçe Açığı ve Yatırım-Tasarruf Açığı İlişkisi, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14 (2): 253-269.
- TUNÇ Deveci, T. & DEĞİRMEN, S. (2013). İkiz Açık İlişkisi Kriz Öncü Göstergelerini Etkiler mi? 2008 Küresel Kriz Işığında ABD ve Türkiye Analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2): 1-14.
- TUNÇSİPER, B. & SÜREKÇİ, D. (2011). Türkiye’de İkiz Açıklar Hipotezinin Geçerliliğinin Zaman Serisi Analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3): 103-120.
- UÇAL, H. & BÖLÜKBAŞ, M. (2013). *The Role of Twin Deficits Problem in Sustainable Growth: An Econometric Analysis for Turkey*, Journal of Economic and Social Studies, 3 (2): 39-52.
- UĞUR, Ahmet A. & Pelin KARATAY (2009). İkiz Açıklar Hipotezi: Teorik Çerçeve ve Hipoteze Yönelik Yaklaşımlar. *Sosyo-Ekonomi*, 102-122.
- UĞURLU, E. ve DÜZGÜN, R. (2009). Türkiye Ekonomisi İçin Ricardo Eşitliği Hipotezi’nin Test Edilmesi, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 26 (1): 99-116.
- UZ, İ. (2010). Determinants of Current Account: The Relation Between Internal and External Balances in Turkey, *Applied Econometrics and International Development*, 10 (2): 115-126.
- ÜMİT, A. Ö. & YILDIRIM, K. (2008). İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Analizi, *İktisat İşletme ve Finans*, 23 (267): 116-132.
- ÜZÜMCÜ, A. & KANCA, C. O. (2013). İkiz Açık Hipotezi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama, *İnönü Üniversitesi, S.B.D.*, Cilt:2, Sayı:1, s:17 -42
- YAPRAKLI, S. (2010). Türkiye’de Esnek Döviz Kuru Rejimi Altında Dış Açıkların Belirleyicileri: Sınır Testi Yaklaşımı, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65 (4): 141-163.
- YARAŞIR, Tülümce, S. (2013). *Türkiye’de Üçüz Açığın Ampirik Analizi (1984-2010)*, *Maliye Dergisi*, 165: 97-114
- YAŞAR, S. & ERDOĞAN, S. (2015). Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı Sonrası Türkiye’de İkiz Açıklar Hipotezi Ampirik Bir Uygulama, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Ekim 2015 / Yıl: 15 / Sayı: 30,s:121 – 137
- YAY, Gürkan, G. & TAŞTAN, H. (2007). İkiz Açıklar Olgusu: Frekans Alanında Nedensellik Yaklaşımı, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 37: 87-111